

at fremkomme med, men efter disse Dages Forhandlinger og særlig efter, hvad der nu har fundet Sted, efter det stærke Replikskifte, der nylig har været, saa er det faldet mig stærkt paa Sinde, at efter den Ulykke, den Vanære, kan man sige, der har ramt vort Folk, først ved Bankskandalen og derefter ved Alberti-Affæren: har det gjort mig ondt at se, at den Følelse af Sorg, som maatte ramme os alle ved en saadan Ulykke, har ikke været saa stærk og dyb, som den burde, men derimod mere har været en Kasten Bold om, hvem Skylden paahvilede i saa Henseende. Det ærede Medlem fra Køge (Bransager), der talte i Gaar Aftes, brugte Udtrykket, at der var dem, der var moralsk ansvarlige sammen med Alberti. Dertil vil jeg sige, at jeg tror, at vi alle ere moralsk medansvarlige. Jeg siger udtrykkelig alle. Alle vi, der ere Medlemmer af denne Sal, skulle og kunne og bør ikke efter alt, hvad der er sket, vride os fra dette Ansvar. Der kan naturligvis være Tale om mere eller mindre Ansvar. Naar der har vist sig en saadan Raaddenskab i vort Folk, have alle vi, der staa paa en saadan Plads, et moralsk Ansvar derfor.

Naar et saadant Slag rammer, er det jo saadan, at det bedøver straks, men naar man saa kommer til sig selv og har summet sig og opdager, at Legemet ellers er sundt, og at det kun er et enkelt Sted, det er galt, vender Tanken sig straks hen paa, at det maa man faa udrenset, saa skal det nok gaa godt igen. Og min Opfattelse er, at vort Samfundslegeme er sundt, saaledes som det ogsaa er nævnt fra flere Sider. Man kan ikke bedømme det ud fra en saadan enkelt Begivenhed. Og saa skal man, i Stedet for at kaste Bold om, hvem der har Skylden, rense ud og rense ud til Roden efter det gamle Digterord, der siger:

Hvo Ukrudt luger, min Herre god!
skal luge den op med Trævl og Rod,
thi ellers hurtig fra Gærdens Vand
sig sniger den giftige Løvetand.

Nu er det ikke let at sige, hvor Roden ligger til et saadant Onde. Den ligger dels i en vis Fordærvelse i hele Samfundet, men ogsaa mere eller mindre i hver enkelt af os, det kan ikke undgaas. Jeg skal ikke paatage mig at sige — det kan ikke gøres i faa og klare Ord eller i enkelte Sætninger —, hvad der er Roden. Men en af Aarsagerne til, hvad der er sket, er efter min Mening den Maade, hvorpaa Partiuæsenet har udviklet sig i de sidste 14—15 Aar, ikke blot herinde, men ogsaa

ud over Landet. Der er tillige Bladforholdene og adskilligt andet. Jeg nævner med Villie Partiuæsenet. Dermed vil jeg dog ikke have sagt, at jeg er mod Partier. Der er ingen god Sag, der kan lykkes uden Sammenslutning, men det skal være en Sammenslutning af en god Art og med et godt Formaål. Jeg kan ikke faa ud af mit Hoved, ikke rive mig fra den Tanke, at en stor Del af de Ulemper, vi lide under, skriver sig fra, at vi have haft for indsnævrede Partiforhold, og at Partisynspunkterne have gjort sig for stærkt gældende. Jeg kan nøjes med at henvise til den Forhandling, der fandt Sted i Gaar mellem det ærede Medlem for Sorø Amts 1ste Valgkreds (Zahle) og det ærede Medlem for Skanderborg Amts 4de Valgkreds (P. T. Nielsen), hvor den førstnævnte i dette Ordskifte sagde, at saadan og saadan gjorde vi den Gang, og det gjorde vi af Partihensyn, fordi vi maatte bøje vor Overbevisning derfor. Det vil sige, at hvad der var sandt og ret og godt, satte man til Side for Partipligtens Skyld.

Nu siger jeg ikke dette for at vende det mod det ærede Medlem eller hans Gruppe. Jeg mener, at alle Grupper, jeg kender, baade her og til Dels ude i Landet, have mere eller mindre været medtagne af samme Skavank, og det er det, jeg tror i nogen Maade har været Skyld i, at Forholdene ere blevne, som de ere. Det har jo f. Eks. næsten været saaledes, at naar man vilde vælges til Rigsdagsmand, saa meldte man sig blot til et bestemt Parti, og naar saa vedkommende kom ind her, saa vidste man altid, hvorledes hans Stemme vilde falde; man stemte aldrig udenfor sit Parti. Jeg tror, det er noget af dette, der har taget den personlige Selvstændighed og Ansvarsfølelse bort, og det ærede Medlem for Københavns 4de Valgkreds (Birck) har Ret i, hvad han sagde forleden, at Ansvarret ikke bliver ringere, fordi vi handle i Flok.

Jeg skal ikke i denne sene Aften-tide brede mig videre over dette Emne, men jeg vilde dog gerne henvise til et Ord af Digteren Welhaven, der i en Sang, han skrev for mange Aar siden, gør opmærksom paa, hvorledes det ulmer og gærer i Folket, hvorledes det syder og bruser; og hvorledes de mange Kræfter søge mod Lys og Sundhed, men de kunne ikke komme frem, og han siger, at trods, det er gaaet meget fremad baade med det ene og det andet, er det dog saadan, at Masserne kun have Kaar som Skyggeplanter i Urskovenes Indre. Han spørger saa: Hvad Raad er